

ЭЛ АКЫНДАРЫНЫН ЧЫГАРМАЛАРЫН ОКУТУУДА ИНТЕРАКТИВДҮҮ УСУЛДАРЫНЫН НАТЫЙЖАЛУУЛУКТАРЫ

Азыркы мезгилде, заман талабына ылайык окутуунун интерактивдүү методу актуалдуу болуп турган чак. Интерактивдүү методдор мугалим менен окуучунун, ошондой эле окуучу менен окуучунун ортосундагы өз ара байланыштарды жана окутуу процессиндеги окуучулардын өз алдынча таанып билүү ишмердүүлүгүн уютуруучу методдор болуп эсептелет.

Внедрение интерактивных форм обучения в процессе урока позволяет получить более высокие результаты обучения. Интерактивное обучение - это диалоговое обучение, обучение, погруженное в общение, в ходе которого осуществляется взаимодействие учащихся между собой и с преподавателем.

Introduction of interactive forms of learning in the process of lesson provides higher learning results. Interactive learning is a dialog learning, involved in communication, in which the interaction between students and students with a teacher.

Өлкөбүздөгү азыркы өткөөл мезгил билим берүү системасында демократиялык процессти бекемдөө, өөрчүтүү жана инсанга багыттап окутуу проблемасын койду. Билим берүүнүн структурасы, мазмуну, формалары өзгөрүлүп, жаңыга умтулууга жол ачылды. Билим берүүнүн дүйнөлүк стандартына умтулуу, мезгилдин, коомдун талабына ылайык ар тараптан өнүккөн инсандарды тарбиялоо-окутуучулардын эң негизги милдеттеринин бири. Жаш муунга багыттап билим берүү педагогикасынын башкы дөөлөтү - бул окуучунун инсаны, анын жеке өзгөчөлүктөрү менен кызыкчылыктары, муктаждыктары менен жөндөмдүүлүктөрү. Анын максаты – окуучунун инсанын өркүндөтүү, анын кызыкчылыгын, шыгын эсепке алуу менен чыгармачылык жөндөмдүүлүгүн, талантын өстүрүү, ичте катылып жаткан мүмкүнчүлүктөрүн ачуу. Инсанга багыттап билим берүүнүн мүдөө-максаты – окутуу процессинде окуучулардын индивидуалдуулугун, жөндөм – талантын, активдүүлүгүн өстүрсө, интерактивдүү метод – ошол мүдөө-максатты кандай айла-амалдар, ыкмалар, жолдор менен жүзөгө ашыруу маселесин көтөрөт жана чечет.

Интерактивдүүлүк термини латын тилиндеги интер (inter) - аралыгы, ортосу, актив (activ) - аракеттүүлүк, жигердүүлүк, өз ара активдүү аракеттенүүлөрү.

Интерактивдүүлүк – бул окуучунун инсандык жөндөм-шыгына, суроо-талаптарына негизделип, билим берүүнүн жемиштүүлүгүн арттырууга, өркүндөтүүгө жана ичтен жаңыланууга (инновациялоого) багыттап окутууга болгон мамиле, дидактикалык иш-аракеттердин өзүнчө бир системасы. Бул методдун натыйжалуулугу – мугалим менен окуучунун, окуучу менен окуучунун ортосунда теңчиликти, өз ара кызматташтыкты, активдүү баарлашууну жүзөгө ашырууга ылайык.

Окутуу практикасында инновациялык методдорду колдонуу актуалдуу болууда. Бул туурасында да Сабыр Иптаров мындай ойлорун ортого салат: «Интерактивдүү окутуу усулдары, инновациялык технологияларды колдонуу окуучулардын өз ара биргелешкен ишин активдештирүүчү каражаттар болуп саналат. Алардын негизги бөтөнчөлүгү – жамаатта, топто, жупта иштеп, ар бир адам билим алуу процессине жандуу тартылууга тийиш» [1, 10-б.].

Интерактивдүү методикасынын өз ара аракеттенүүгө өбөлгө түзө турган ыкмалары бар. Алар:

- акыл чабуулу (мозговая атака);
- талаш-тартыш (диспут);
- проблемалык кырдаалдар;
- дал келүүчүлүктү издөө;
- ролдук оюндар;
- окшоштуктар / айырмачылыктар;
- чаташкан логикалык чынжырчалар;
- ролдук оюн жана имитация.

Өтүлгөн темаларды кайталоонун ыкмаларынан:

- кластер түзүү;
- башкарып окутуу;
- Венндин диаграммасы;
- биргелешип издөө ж.б.

Өтүлгөндү бышыктоо, бекемдөө, тереңдетип өздөштүрүү, кайталоо жана жыйынтыктоо сабактарында сабактын салттуу эмес формалары улам көбүрөөк пайдаланыла баштады. Окутуучу, албетте, өтүлчү сабактын окутулуш усулун, ыкма-каражаттарын туура тандоо ийгиликке жетишүүнүн башкы өбөлгөлөрүнүн бири болуп эсептелерин дайым эске алып жүрүшү зарыл. Интерактивдүү методдун негизги ыкмасы катары окутуунун топтук ыкмасы саналат. Топтук ыкма менен окуган шартта окуучулар чакан топторго бөлүнүшөт (үч-төрттөн, төрт-бештен). Мындай кырдаалда интерактив күчүнө кирет. Топтун мүчөлөрүнүн максаты бири-бирин колдоо, көмөк көрсөтүү, акылдашуу аркылуу биргелешип иштөө, билимге жетишүү, коюлган окуу маселесин чечүү, суроого, темага, проблемага чогуу жооп издөө. Топтук окутуу ыкмасы окуучуларга өз алдынчалыкты бергендиги менен баалуу. Топтук ыкманын артыкчылыгы - өнөктөш болуп отурган окуучулар өз билгендерин ортого салышып, бири-бирин байытышат.

Эл акындарынын чыгармаларын үйрөнүүдө окутуунун интерактивдүү методдорун колдонуу менен бирге окуучулар ошол эле учурда акылын, билимин, билгичтиктерин өнүктүрүшөт, тактап айтканда, окулган чыгармага карата өз пикирин, көз карашын, мамилесин билдирүүгө, чыгармадан автордун оюн, каармандардан монолог, диалогдорун таба билүүгө үйрөнүшөт.

Төмөндө кыргыз адабияты сабагында эл акындарынын чыгармаларын үйрөтүүдө интерактивдүү методдун айрым ыкмаларын топ менен иштөө, кырдаалга ылайык талкуу, Венндин диаграммасы, акыл чабуулу аркылуу жүргүзүлгөн сабактын үлгүсүн сунуштайбыз.

Мисалы, кыргыз элинин ак таңдай акындарын бири Жеңижоктун чыгармасын үйрөнүүдө окуучулар сабакты өздөштүрүүгө, талдаган материалдары тууралуу түшүнүктөрдү бекемдөөгө, коюлган проблеманын үстүндө ой жүгүртүүгө, корутунду чыгара билүүгө жетишет. Окуучулар Жеңижок менен Жалгыз талды салыштыруу аркылуу акындын жашоодогу жалгыздыгын, жетимдигин баамдашат.

Сабактын темасы: Жеңижок «Жалгыз тал менен сүйлөшүү»

Сабактын жабдылышы: ватман, маркер, флипчарт

Сабактын ыкмасы: Топ менен иштөө, ырды көркөм окуу, Венндин диаграммасы түзүү

Сабактын максаты:

1. Адам менен табияттын ортосундагы өз ара байланыштын зарылдыгын билишет;
2. Темага ылайык сөз байлыктарын өстүрүүгө багыттоо;
3. Гумандуулук сезимдери өөрчүйт; ой- пикирлерин так, даана айта алууга үйрөнүшөт.

Сабактын жүрүшү:

1-кадам. Мугалим ырдын аталышына токтолот. Ыр эмне үчүн «Жалгыз тал менен сүйлөшүү» деп аталган? Акын жалгыз тал менен эмне жөнүндө сүйлөшүшү мүмкүн? – деген суроого ар бир окуучу ой - пикирлерин өз алдынча дептерлерине жазышат.

Окуучулар чыгарманын аталышына токтолот да, ага өздөрү ойлогондой, кабыл алууларында болжогондой түшүндүрмөлөрдү беришет. Окуучулардын ойлору ар кандай болушу мүмкүн. Бирок, мугалим бул жерде аныкы туура, мунуку туура эмес дегенге негиз жок, балдардын эркин ойлоосун чектегенге болбойт.

Болжолдуу жооптор:

1. Жаратылыштын кооздугун сүрөттөйт.
2. Өзүнүн башынан өткөргөн окуясын айтып берет.
3. Эмне үчүн жалгыз өсүп тургандыгын сурайт ж.б.

2- кадам. Мугалимдин кириш сөзү:

Жеңижок (Өз аты Көкө) ата-энеден эрте ажырап, жетимчиликтин, жокчулуктун азабын аябай тартат. Балалык ойноо күндөрү бактылуу өтмөк турсун, жетимчиликтин айынан ар кимдин эшигин сагалап, эптеп жан багып жүргөн Өтөнү дагы бир мээнет чырмап, «ала» оорусуна дуушар болот. Ошол айылдык Ташкара бий бул «Жугуштуу оорулуу» баланы Кара - Буура суусуна салып жиберүүгө буйрук берет. Жигиттер жаш баланы өлтүрүүгө диттери барбай, Өтөнү мал айдаган соодагерлерге кошуп, Аксыга, таякелери тарапка качырып жиберешет. Таластан куулуп бара жатып, Бакайырдан жалгыз талды көрүп, эли-жерин кыя албай аны кошуп ырдаганы көрсөтүлгөн. Ошондо ээн жердеги жалгыз талдын өскөн бутактарын адамдар ар бири өзүнүн керектөөсүнө жараша кыйып олтуруп, мөмөсү жок, куурап, молтоюп калгандыгын өзүнүн кайгылуу абалына байланыштырып ырдаган.

3-кадам. Текст мугалим тарабынан окулат. Мугалимдин кириш сөзүнөн жана ырдын мазмунунан кийин окуучулар акындын жалгыз тал менен эмне жөнүндө сүйлөшкөндүгү тууралуу маалымат алышат.

4-кадам. Окуучулар эки топко бөлүнүшөт. Биринчи топко Жеңижоктун жалгыз талга берген суроолору, экинчи топко жалгыз талдын айткан жообу таратылат.

5-кадам. Биринчи топ Жеңижоктун суроолорун окушат.

Ичке тартып кетипсиң,	Ала бакан болгондой,
Денең кана жалгыз тал?	Ачаң кана жалгыз тал?
Көтөрүп жүрүп чоңойткон	Аркалап жүрүп чоңойткон
Энең кана жалгыз тал?	Атаң кана жалгыз тал?

Экинчи топ жалгыз талдын айткан жообун окушат.

Ача чыккан бутагым	Менин ушул турганым,
Ала бакан кылам деп,	Пендеге болсун убалым.
Ашканага курам деп,	Аңырып жалгыз турганым
Ар ким келип кести эле	Адамга болсун убалым.
Ал себептен түгөндүм.	

6-кадам. Топтогу эки текст алмашылат. Тексттин бир бөлүгү (Жеңижоктун суроолору экинчи топко, жалгыз талдын жообу биринчи топко) окуучуларга таратылат, бир бөлүгү тактага илинет. (Тактадагы сүйлөмдү ирети, тартиби, мааниси менен дал келтирип түзүү керек)

Тактага илинет:

Биринчи топ

Ача чыккан бутагым

Ашканага курам деп

Ал себептен түгөндүм

Аңырып жалгыз турганым

Экинчи топ

Ичке тартып кетипсиң?

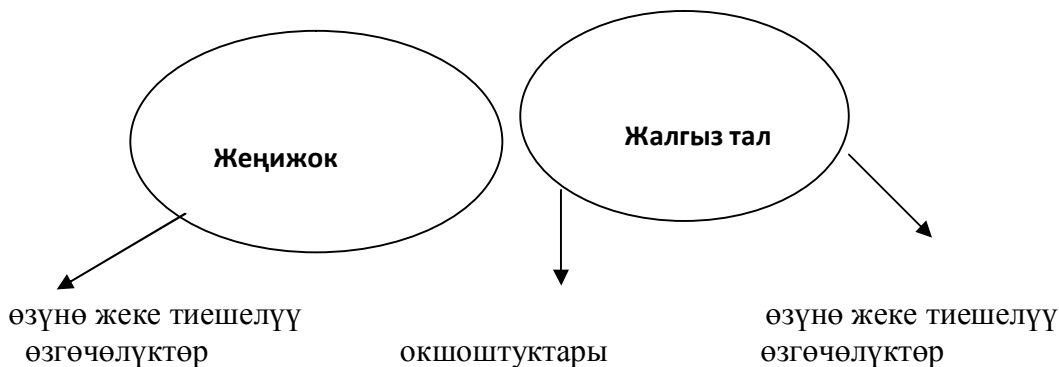
Көтөрүп жүрүп чоңойткон

Ала бакан болгондой

Аркалап жүрүп чоңойткон

7-кадам. Эки топ өз алдынча Венндин диаграммасын түзүшөт. Мында негизинен окуучулар чыгарманын өзүнөн алынган мисалдар аркылуу кыскача жоопторду беришет.

Ар бир топтон бирден бала чыгып, түзгөн диаграммасын доскага илип презентация кылып беришет. Калган топтун мүчөлөрү толукташат.

8-кадам. Талкуу үчүн суроолор

1. «Жалгыз тал менен сүйлөшүү» ыры акындын жашоосу менен байланышы барбы?
2. Акын жалгыз гана бир талды эмне үчүн сүрөттөгөн?

Сабак жыйынтыктыгында студенттердин билими бааланып, баа коюлат.

Үйгө тапшырма: Чыгармадагы таасир калтырган окуя боюнча сүрөт тартып келүү.

Жыйынтыгында, эл акындарынын чыгармаларын окутууда интерактивдүү ыкмаларды колдонуу пайдалуу жана натыйжалуу экендиги аныкталды.

Адабияттар тизмеси

1. Иптаров С. «Шоокум» журналы №5 (10) Бугу, 2007-жыл, 10-бет.
2. Карасаев Х. Камус наме: (Карасай сөздүк). – Араб, иран, кытай, монгол, орус тилдеринен ошуп келген жана көөнөргөн сөздөр. – Бишкек: Шам, 1996.
3. Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү. /Жамаат түзгөн. – Фрунзе: Мектеп, 1984.–624 б.